

POSTANOWIENIE

Dnia 10 grudnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania W. z o.o. spółki komandytowej w W. w likwidacji przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie z udziałem L.S., L.K. i S. spółki z o.o. spółki komandytowej w likwidacji z siedzibą w M.

o wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 10 grudnia 2025 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się Spółki i S. spółki z o.o. spółki komandytowej w likwidacji z siedzibą w M.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z dnia 18 kwietnia 2024 r., sygn. akt III AUa 1786/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. oddala wniosek organu rentowego o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.**

[I.T.]

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 18 czerwca 2024 r., III AUa 1786/22 zmienił pkt 1 i 2 zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 13 kwietnia 2022 r. oraz poprzedzające go decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Warszawie z 15 stycznia 2019 r. i ustalił podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne L.S. oraz L.K. z tytułu

wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia zawartej z płatnikiem W. sp. z o.o. spółki komandytowej w W. w likwidacji (pkt I i II); zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 3 w ten sposób, że zasądził od W. sp. z o.o. sp. k. w likwidacji w W. na rzecz organu rentowego 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego (pkt III.); oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt IV.); zasądził od W. sp. z o.o. sp. k. w likwidacji w W. na rzecz organu rentowego 675 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu apelacyjnym (pkt V.).

W sprawie ustalono, że W. sp. z o.o. sp. k. w likwidacji (dalej jako Spółka) zajmuje się w przeważającej części pomocą społeczną bez zakwaterowania dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych. Przeważającym przedmiotem działalności zainteresowanej – S. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki kapitałowej w likwidacji (dalej Spółki S.) jest pozostała pomoc społeczna z zakwaterowaniem.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyła w części (do pkt I, II i IV) Spółka oraz Spółka S., zarzucając naruszenie art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 9 ust. ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1230); 2. 58 § 2 k.c.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Skarżący podnieśli, że do dnia jej sporządzenia przed Sądem Apelacyjnym rozpatrzonych zostało ponad 60 analogicznych spraw z apelacji organu rentowego z udziałem innych ubezpieczonych, w których zapadały skrajnie różne rozstrzygnięcia. Wszystkie sprawy dotyczyły analogicznych stanów faktycznych (tyle, że z udziałem różnych ubezpieczonych), a apelacje organu rentowego od wyroków wydawanych przez sąd pierwszej instancji opierały się na identycznych zarzutach (w tym na zarzucie naruszenia art 9 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych).

Skarżące wskazały, że w analogicznych stanach faktycznych ten sam sąd w części spraw uznawał, że fakt współpracy przez personel opiekuńczy ze skarżącym oraz zainteresowanym stanowił obejście przepisów prawa w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, w części zaś oceniał, że takie

działanie nie stanowiło obejścia przepisów prawa, gdyż było uzasadnione istniejącymi uwarunkowaniami biznesowymi, rynkowymi i historycznymi.

W tej sytuacji na tle rozbieżności orzeczniczych w analogicznych sprawach z udziałem tych samych stron istnieje potrzeba wykładni przepisu art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, a w szczególności udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy zawarcie dwóch stosunków zobowiązaniowych stanowi obejście przepisów prawa rozumieniu art. 58 § 1 k.c., a tym samym uzasadnione pozostaje skoncentrowanie się wyłącznie na ustaleniu, że w wyniku tak ukształtowanej współpracy powstaje zbieg tytułów ubezpieczeniowych, czy też należy skoncentrować się na zweryfikowaniu istnienia logicznego i ekonomicznie uzasadnionego celu dla zawarcia dwóch stosunków zobowiązaniowych i tym samym powstaniu zbiegu tytułów ubezpieczeniowych nie należy nadawać relewantnego znaczenia.

Mając na uwadze powyższe skarżące wniosły o zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz o uchylenie wyroku w części, tj. co do punktów I., II. III oraz V. wyroku oraz o przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Spółek, pozwany wniosł o jej oddalenie i orzeczenie (na jego rzecz) zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie może być przyjęta do rozpoznania.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance wskazanej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. tj. potrzebie wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (postanowienia Sądu Najwyższego: z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365; 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351; 25 lipca 2024 r., I CSK 3777/23, LEX nr 3740727). Skarżącą obciążał obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności uzasadniającej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zawierającej szczegółowy opis tego, na czym polegają poważne wątpliwości interpretacyjne (postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09, LEX nr 570112; 12 grudnia 2008 r., II PK 220/06, LEX nr 950814). W przypadku, gdy w ramach stosowania tych przepisów powstały już w orzecznictwie sądów określone rozbieżności, skarżący powinien je przedstawić, jak też uzasadnić, że dokonanie wykładni jest niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy (postanowienia Sądu Najwyższego: z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351; 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365; 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522; 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, LEX nr 2054493). Ponadto, ze względu na publicznoprawne funkcje skargi kasacyjnej, skarżący powinien wykazać celowość dokonania wykładni konkretnego przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (postanowienia Sądu Najwyższego: z 14 grudnia 2012 r., III SK 29/12, LEX nr 1238124; 6 czerwca 2023 r., II PSK 64/22, LEX nr 3724324).

Skarżące wskazały potrzebę wykładni przepisu art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej. Przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć. Tymczasem ani samodzielna wykładnia art. 58 § 1 k.c., ani w związku z treścią art. 9 ust. 2 ustawy systemowej nie budzi wątpliwości, o których wspominają skarżący w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Do podnoszonych przez skarżących w skardze kasacyjnej kwestii w sprawie wykładni przepisu art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej Sąd Najwyższy odniósł się już w swoim orzecznictwie, w tym między innymi w wyroku z 25 kwietnia 2019 r. (I UK 110/18, LEX nr 2655519) oraz postanowieniach: z 27 listopada 2019 r. (III UK 37/19, LEX nr 3584639); 13 maja 2020 r. (III UK 202/19, LEX nr 3217351); 15 maja 2020 r. (III UK 207/19, LEX nr 322378), 23 czerwca 2020 r. (III UK 204/19, LEX nr 3154306), w których wskazał, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w sytuacji, gdy finalnym odbiorcą usługi jest ten sam podmiot, a zleceniobiorca wykonuje czynności w tym samym miejscu i czasie, to rozbieżność tego zlecenia na dwie umowy, zawierane z dwoma podmiotami bez jakiegokolwiek logicznego czy ekonomicznie uzasadnionego celu, nie może być rozumiane inaczej niż jako działanie w celu obejścia prawa - działanie pozorujące zbieg tytułów do ubezpieczenia społecznego.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 13 maja 2020 r. (III UK 203/19, LEX nr 3207811) zwrócił również uwagę, że zredagowanie dwóch umów zlecenia przez podmioty o ścisłym powiązaniu osobowym i kapitałowym, obejmujących w istocie tożsamy zakres obowiązków i wskazanie jako tytułu do objęcia ubezpieczeniami społecznymi, tylko jednej z nich, należy traktować w świetle art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, jako obejście prawa w rozumieniu art. 58 § 1 k.c., którego celem jest pozorowanie zbiegu tytułów ubezpieczenia społecznego i obniżenia kosztów

wynikających z obowiązku odprowadzania składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne. Takie intencyjne działania nie zasługują na ochronę jurysdykcyjną na gruncie chybionych podstaw kasacyjnego zaskarżenia (art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 9 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

W wyroku z 27 czerwca 2013 r. (I UK 10/13, LEX nr 1391149) Sąd Najwyższy wskazał, że zważa się na prawo do zawarcia określonej umowy, jeżeli jednak była wykorzystywana instrumentalnie, to niewykluczone jest jej zakwestionowanie jako podstawy (tytułu) podlegania ubezpieczeniom społecznym, nie ze względu na pozorność (art. 83 k.c.), lecz ze względu na obejście prawa. To, że zlecenie było wykonywane, nie wyłącza oceny dotyczącej ważności tego zobowiązania, w tym przypadku jako podstawy ubezpieczenia społecznego. Zastosowanie klauzuli nieważności z art. 58 § 1 k.c. jest szczególne, a zarazem szerokie, gdyż ocenie poddaje się skutki różnych zdarzeń i czynności prawnych. Badaniu podlega więc causa umowy, w szczególności, czy umowa była konieczna w przypadku ubezpieczonego jako źródło utrzymania, czy też chodziło tylko o przedmiotowe wykorzystanie przepisów o ubezpieczeniu społecznym i stworzenie formalnej podstawy ubezpieczenia, tak aby zawarcie umowy zlecenia za jedyny cel miało unikanie płacenia składek na ubezpieczenia społeczne z prowadzonej równolegle działalności gospodarczej. Takiego celu nie usprawiedliwia zasada wolności umów, gdyż nie jest nieograniczona nawet w prawie cywilnym (art. 353¹ k.c.), tym bardziej gdy nie można stwierdzić pozorności umowy (art. 83 § 1 k.c.), lecz szczególne działanie może być kwalifikowane jako obejście prawa albo jako niezgodne z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 1 i 2 k.c.; M. Kuśmierczyk, Obejście prawa na gruncie ubezpieczeń społecznych jako czynność nieważna w rozumieniu art. 58 § 1 k.c., Doradztwo podatkowe 2023, nr 5, s. 69 i n.).

Judykatura wypracowała wspólne stanowisko, zgodnie z którym instrumentalne (przedmiotowe) wykorzystanie przepisów ubezpieczeń społecznych dla unikania wyższych składek na ubezpieczenia społeczne może skutkować nieważnością zawartej umowy zlecenia, gdy jej celem jest obejście przepisów prawa (art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej; wyroki Sądu Najwyższego: z 17 kwietnia 2009 r., I UK 314/08, OSNP 2010, nr 21-22, poz. 272;

19 stycznia 2010 r., I UK 261/09, LEX nr 577825; 5 lipca 2012 r., I UK 101/12, LEX nr 1250560; 7 stycznia 2013 r., I UK 372/12, LEX nr 1303200; 19 lipca 2023 r., III USK 450/22, Legalis nr 2967970).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że skarżąca nie wykazała istnienia powołanych przyczyn przedsądu. Problem w wykładni powołanych przez skarżącą we wniosku przepisów został rozstrzygnięty w judykaturze. Wobec niewykazania istnienia powołanej przesłanki przedsądu Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Sąd Najwyższy oddalił wniosek organu rentowego o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, ponieważ w odpowiedzi na skargę kasacyjną jego pełnomocnik wniósł o wydanie orzeczenia o oddaleniu skargi kasacyjnej. Z treści wniosku zgłoszonego w odpowiedzi na skargę kasacyjną wynika natomiast, że pełnomocnik organu rentowego domagał się zasądzenia kosztów postępowania kasacyjnego w związku z oddaleniem skargi kasacyjnej i odmową przyjęcia jej do rozpoznania. Wobec tego koszty odpowiedzi na skargę kasacyjną, w której nie wskazano argumentów za odmową przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie mogą być uznane za koszty celowej obrony w rozumieniu art. 98 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. (postanowienia Sądu Najwyższego: z 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, OSNC 2015 nr 7-8, poz. 91; 13 stycznia 2015 r., V CSK 353/14, LEX nr 1628961; 11 grudnia 2018 r., II PK 278/17, LEX nr 259338; 21 lutego 2019 r., II PK 38/18, Legalis nr 1875466; 5 lipca 2023 r., II USK 646/21, Legalis nr 2958754).

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach orzeczono w oparciu o art. 98 § 1 i § 1¹ k.p.c. a contrario.

[I.T.]

[a.f.]